

LO ROCH DEL FRARE

LLEGENDA FANTÀSTICA

A mon benivolgut amich Mossen Jaume Boher, canonge de la Catedral de Perpinyà.

UNA de las llegendas del temps vell que s' ha conservat en lo Vallespir es la del *Roch del Frare*.

L' excursionista qué, de Prats de Molló, recorra la hermosa carretera que va á La Preste se quedarà admirat al veurer á uns dos kilòmetres de distancia de la esmentada carretera, al cim de la creua de la montanya, un frare agenollat portant en sas mans un llibre obert, pregant ab gran reculliment, sa caputxa tirada sobre son cap. Sembla una de las estàtuas colossals de Miquel Angel. L' efecte es sorprenent; las proporcions son exactíssimas; la positura molt natural. Un no pot estarse de demanar á que vé la estàtua d' un frare al cim d' aquella serra espadada. A mi me cridà tant l' atenció que volguí veurer lo frare de prop; vaig pujar muntanya amunt, y al aproparme d' aquella estàtua singular, se desvanexí y vegé sols un pilot de penyas graníticas posadas unas sobre altres. L' il·lusió solzament se produheix á llarga distancia, sobretot desde la carretera de La Preste d' ahont lo frare agenollat sobresurt á l' horisont del cel. Lo poble, amich de lo marvellós, ha rodejat lo *Roch del Frare* de la llegenda que us vaig á contar; pero aváns donarém algunas explicacions necessarias.

LA RENAIXENSA.—Any XVI.

40

L'abadia d' Arles (Arelata) en lo Vallespir, fou una de las més antigas del Rosselló, puig que sa edificació data del sigle vuit. Los benedictins que foren, de las ordes monásticas, los primers en reunir-se y viurer en comunitat, construhiren en aquell temps remot sos monastirs rodejats d' altas murallas enmarletadas; flanquejadas de torras; eran veras fortalesas, y se compren: en aquell temps nostras valls dels Pirineus no eran pobladas; los boscos cubrian la terra; tot era desert y soledat, res venia á torbar las pregarias de aquells sants relligiosos. No obstant los convents eran exposats á la cobdicia é invasions de gent estranya, com se vegé per las incursions dels Nortmans, alarbs y sarrahins, en diferentas épocas de la Edat mitja: veurer sant Pere de Roda, sant Quirch de Culera, sant Miquel de Cuxá, etc. A l' amparo de sas murallas la gent de la comarca trobava refugi; sobretot en la época feudal, durant las talas y persecucions dels despótics senyors guerrejant ells ab ells, dominant la comarca desde sos castells situats com nius d' áligas en cims escabrosos. La vila d' Arles comensá á construhirse al peu de las murallas de son monastir. Los benedictins de la abadia eran amos y senyors no sols en llur comarca pero també en gran extensió de país, y llur influencia se feya sentir per tot. Eran molt hospitalaris. En los ports freqüentats dels Pirineus tenian convents hospitalaris y de refugi que amparavan al viatjan perdut en aquells deserts, sorprés per lo torb y la tormenta, com lo convent del gran sant Bernat, en los Alpes. Ne coneixém dos en nostres Pirineus, construhits per los benedictins d' Arles; lo priorat del coll de Panisars y lo convent de santa Margarida al coll d' Aras que separa la comarca de Camprodon ab lo Vallespir.

En efecte, las ruinas dels convents de Panissars y de santa Margarida existeixen encara. Per llur extensió se pot judicar de la importancia que tenian aquells convents hospitalaris dependents del monastir d' Arles, habitats per benedictins del mateix monastir.

Las ruinas del convent de santa Margarida se troban en territori francès á mitj cuartet de Coll d' Ares. Construcció sólida, murs d' un metro de gruix. ... un enderroch de ruinas cobert de matolls de boixos y de faigs. Sols part dels murs de la iglesia, de quatre metros d' alsaria, nos indican sa forma rectangular ab ábside arrodonit.

Fa poch anys, un digne sacerdot, rector de Palaudá, la feu cubrir

proposantse de tornarla al cult; pero la mort lo sorprengué en mitj de sa bona obra, y aixís s' ha quedat.

Donadas eixas explicacions necessaries tornarém á nostra llegenda.

* *

Vers l' any mil, en lo mes de Janer, un frare del convent de santa Margarida, plé de zel y caritat perà socorrer als vialjants perduts en aquellás montanyas, állavors cobertas d' atapahidas y negras boscurias de pins y abets, surtia del convent, á las tres de la tarde, ab son garrot, sarró y queviures, sens oblidar la botella de vi generós.

Nevava; feya un temps esgarrifós, un fret glacial ab un vent huracanat que enlayrava la neu en torb que tapava la respiració. Nostre bon frare, que 's deya Miquel, se dirigí vers lo veynat del *Coral*. De cop, li semblá sentir crits llastimosos al fons d' una cloturada, apretá lo pás y vegé un home casi mort de fret; al costat seu, una joveneta esmortuhida, mitj enterrada de neu. Després de socorrerlos y reanimarlos ab lo vi generós que portava, se dirigiren vers lo convent; pero com la noya no podia caminar fra-Miquel se la carregá á coll, y arribaren al convent ahont trobaren bon foch, bona taula y bon llit.

L' endemá, que lo temporal havia miurat, lo vialjant y sa filla continuaren llur camí vers la vila de Prats.

* *

La tradició conta que la joveneta, miraculosament salvada de la mort, era molt guapa, y que produhí, en lo cor del sant frare, una fonda impressió mundana. Sens dúpte lo mal esperit se servi de aquella hermosa jove, perà poder lograr son intent.

Desde aquell dia fra-Miquel ja no tingué repos. Be pregá y suplicá á Nostre Senyor que lo lliurés d' aquella obsessió y mals pensaments. Implorá la intercessió de Maria Santíssima; s' encomená á son bon Angel de la Guardia; recorré a la pregaria, á las mortificacions; se postrava al peu de la creu de nostre Diví Redemptor, lo cap entre mans, apoyat sobre las fredas llosas del temple; passava horas y horas pregant, vessant llágrimas amargas. Fou en vá; lo dimoni lo tenia massa agarrat, la imatge de la joveneta, salvada per ell, lo seguia per tot. La vey esmortuhida, pàlida, sos ulls apagats, carregada sobre sa espatlla, portada al convent... sentia allavors una foguerada que lo abrassava, y á sa espatlla un dolor agut com d' un ferro ruhent.

La lluyta terrible que sostenia contra 'l mal lo deixava aplastat. Feya nits que no dormia; s' havia tornat mitj corsecat, los ulls enfonsats, atònits .. á voltas, sa mirada, encesa per la passió, espurnejava; la febra lo devorava... ¡Pobre fra-Miquel, era del tot desconegut!

Per fi, ja no pogué resistir més: surt del convent com un desesperat, dirigintse corrent vers lo riberal de Prats.

*
*
*

La nit es fosca com una gola de llop, la lluna fuig, esparverada, en mitj d' una negror de bromas fantásticas. De cop, vers Canigó, fra-Miquel vegé serpejar un llam, y moments després sentí un tro fondo repercutit per la cordillera, fins á Puigmal. Los llampechs y la tronada van en augment; lo frare continua sa marxa desesperada... allà, sobre 'l puig de *Set homes*, (1) en una clariana del cel, veu uns sers negres, fantástichs, agegantats que, en ronda descabellada, pujan, enlayrantse vers la negror de bromas. .. son las bruixas dels estanys de Cadí que, al veurer á fra Miquel, saltan y brincan, ballant llur solla farandola.

Lo frare, tot esporuguit, en mitj de la fosca y fulgurant claror dels llamps, s' ha perdut, no sab hont se troba. La tempestat va en augment; una ratxada de vent huracanat lo tira á terra, cau una pedregada horrorosa en mitj de trons y llamps que no paran un moment. Tot atemorizat, s' arrossega ab travalls al peu d' una balma. De sopte sent enlayre veus infernals: *¡Ja 'l tenim... ja es nostre!... ¡corréu, corréu, que 'l lligarém!...*

Fra Miquel, al sentir aixó, tremolá d' esglay; sas dents petavan com unas castanyolas .. La tormenta anava creixent; se sentian pels ayres xiulets y xisclets esgarrifosos dels mals esperits.

Vegentse perdut invocá son bon Angel Guardiá per qui havia tingut sempre gran devoció. La tempestat pará al moment; sentí lo frare una veu celestial que digué: *¡Coratge, só assi! Pero á eixas dolsas paraulas, respongué un tró espantós, y lo dimoni, ab ronca veu, digué al bon Angel: ¡Eixa ánima es meva!... ¡jo l' he guanyada!... ¡apartat!... Tó no hi tens res... Y cada paraula era seguida d' un llampech.*

—*¡Vade retro, esperit infernal! respon l' Angel: eixa ánima es tota meva, y pera probartho, mira!...* Agafa fra-Miquel per un bras. Quan

(1) Lo puig de *Set homes* es uu dels tres cims del grupo Canigó (2785 metros d' altitut).

lo dimoni veu aixó llansa un rugit furiós que, com terratrèmol, fa retronjir totes las montanyas, d' un bot de sera, l' agafa per l' altre bras, volguéntselo emportar. Al veurers de tal manera estiragonsat, lo frare llansava jays! llastimosos, invocant tots los sants del Paradís: *¡Deu men, Deu meu! .. ¡Amparéume!...*

Al acabar sa invocació, aparegué una gran resplandor, y se senti una veu, la del Pare Etern, que digué: *¡Enrera! ¡Deixau aquesta ánima!... ¡Tú, Satanás, á tos palaus infernals!... ¡Tú, Angel de la Guardia, vina al costat meu!... ¡Fra-Miquel, has pecat... Pots donar gracias á ton bon ángel que t' ha lliurat de las úrpas d' aquella mala bestia!... ¡Ton pecat es gran; mereix gran penitencia!... ¡Pósat de genolls y préga, que bé ho necessitas, y en eixa positura pregarás fins al judici final!!!*

Per aixó se veu al frare pregant. Los pagesos diuhén que durant las tempestats una veu planyívola, llastimosa, surt d' aquella estàtua de pedra, diguent: *¡Perdonéume, Deu meu!... ¡Prou, prou!... ¡Ay! ¡Desgraciat de mí!...* Al sentir aquells planys los pastors ab sos remats fugen esporuguits, y los viatjants que van á La Preste fan la senyal de la creu.

C. BOSCH DE LA TRINXERÍA.

Trats de Vólló 20 d' Agost de 1886.

CANT DARRER

I

Cau lo sol, ve la fosca. mor lo dia;
Vent de neu los meus ossos traspassá.
Fugí 'l temps del plaher y l' alegría:
Mon arpa, callém ya.

Callém com calla en la joyosa festa
Quan la mort apareix, lo cant festiu;
Com calla, quant esclata la tempesta,
L' aussell dintre 'l seu niu.

De ciprer funerari coronada,
En l' altar de la pàtria y de la fé,
Del meus amors reliquia consagrada,
Plorant yo 't penjaré.

Tal lo noble capdill la espassa penja,
Lo timó el mariner, lliure d' esculls;
Y la verge que fuig del mon, la clenja
Dels cabells fins y rulls.

Callada y muda, baix los archs del temple
Rendida al peu dels Deus que has celebrat,
Romandrás tú, com profitós eixemple
De amor y llealtat.

No sentirás ya més mos dits febreros
En tes cordes, banyades pels meus plors;
No sonarán á ton compás gotjosos
Mos himnes voladors.

Quant l' entusiasme ardent ompli mes venes,
A tots los vents mon ánima llansi:
Vuy sols tinch penes, y les meves penes
Les guarde pera mí!

II

¡Senyor! ¡Senyor! En l' ombra y 'l misteri,
Hont mos prechs y sospirs n' oixca ningú,
Lo cor nafrat per arpa y per salteri,
Mon cant alsaré á tú.

Mon cant alsaré á tú, com á tot hora,
En trista soletat plorant son dol,
Te canta igual la tórtora quant plora
Que 'l trionfant rossinyol.

Com te canten iguals lo núvol negre
Y 'l que 'l sol d' or y pórpora ha vestit;
Com te canten iguals lo jorn alegre
Y la paurosa nit.

¡Senyor! ¡Senyor! Mon ánima oprimida
De ta má, que la prova, senti 'l pes:
Yo benehixch y bese ma ferida;
Peró ¡ay! no puch ya més!

Vora el camí, ductós, alse els meus brassos,
Y veig lo cel tot fosch y anubolat;
Lo hácul fort que sostingué mos passos,
Canya es que s' ha trencat.

Com, al vindre l' ivern, les oronetes,
Fugen mes esperances á altres mons;
Com boyres matinals, volen desfetes
Totes mes ilusions.

Yo sé que esta es ma sort, y la he aceptada:
 Has fet lo sol pera brillar y ardir,
 Pera tronar la tempestat prenyada;
 L' home pera sufrir!

Pera ofegar los mentidors deliris
 Del seny altiu en llágrimes de fel;
 Pera comprar ab terrenals martiris
 Felicitats del cel!

Al decret sobirà baixé la testa,
 Y ahont ta dextra me envie somís vaig;
 No fuixch, no, ni provoqué la tempesta:
 Caiga quant vullga 'l raig.

III

Com sagrat hoste que á ma casa envies,
 Obrintli bé les portes del meu cor,
 Vull rebre al que ompli ya tots los meus dies,
 Purificant dolor.

Son cálzer amargant deixam que apure;
 No 'l retires del llabi assedegat:
 Victima predilecta me figure
 Ventme tant castigat.

Lo patiment mon esperit exalta,
 Y una gracia no més demane, oh Deu:
 ¡Dónam, dónam la forsa que ya 'm falta
 Pera portar ma creu!

TEODOR LLORENTE.

Valencia 1884.

ELEGÍA

Á LA MORT DE MON ESTIMAT AMICH LO JOVE PINTOR

EN JOSEPH DAM Y MONTELLS

Has mort!... ja té la terra ta despulla
y 'l Cel ton esperit.
Oh jovensana flor que 'l vent esfulla,
en ta darrera fulla
vull deixar lo teu nom per sempre escrit.
Lo teu nom que la Fama no pregona,
ni escriu ab lletres d' or.
Quan la pluja 'ls terrossos assahona
ningú, ningú s' adona
de la planta que 's fa dins la llevor.
Oh artista jovencel, tempesta fera
se 'n dú tos somnis bells,
y 's marceix de tos anys la primavera
ab la rosa primera
que per l' Art colorian tos pinzells.
Al despuntar tot just la claror pura
de tas inspiracions,
la mort la converteix en nit obscura,
per nostra desventura
l lensante de la tomba al negre fons.

LA RENAIXENSA.—Any XVI.

Quan tantas esperansas lo cor tanca
¡qué trist es lo morir!
¡qué trist es veure caurer de la branca
la novella flor blanca
d' un ametller gelat á mitj florir!
Més si 'l cel de la vida s' ennuvola,
un altre sempre blau
més enllá de la tomba 'ns aconsola.
Si veig l' aucell que vola,
¡per qué tinch de mirar la flor que cau!
Amich, jo veig volar l' ánima teva
per un pèlach de llum
á las altas regions hont l' auba 's lleva,
hont may lo goig té treva,
hont exhalan las flors etern perfum.
Tu sempre somniavas la florida
de la immortalitat,
y dels somnis hermosos de ta vida,
avuy que 'l Cel te crida,
sobre 'l llit de la mort has despertat.
Has despertat, oh sí, més com desperta
lo fervorós creyent,
per l' última oració la boca oberta,
y la mirada incerta
creuada ab la dels ulls d' un Crist morent.
Has despertat als brassos de Maria
com fill del seu amor.
No ha sigut un cap-vespre ta agonía,
sinó l' auba d' un dia
que may durá á la posta sa claror!
Si la essencia del Art es la *Bellesa*
que dona al cor encís,
coronada al fi veus la teva empresa,
ab l' ánima sospesa
entre 'ls bells resplandors del Paradís.
No 't dolga lo llorer que no se 't dona
per tribut funeral;
¿no teixeixen los ángels ta corona?
aprop teu no ressona
l' armonia del cántich immortal?

Ah, ¿qué son las grandesas de la terra
davant de l' infinit?
Nevada que 'l sol fon dalt de la serra,
torras que 'l vent aterra,
estrellas que sols brillan una nit.

Si no deixas als homens la memoria
de ton humil pinzell,
ja sabs que tota fama es tranzitoria.

Més val l' eterna gloria,
puig la gloria del mon s' acaba ab ell.
Com si volguésses ja pérdrer de vista
avantas de finir,

tenías prop del cel ton niu d' artista,
com la tórtora trista
en la branca més alta del pinar.

¡Quants somnis hi covavas cada dia
adintre d' aquell niu!

Mon creat per l' ardenta fantasia,
núvol d' or que creixia
per fòndres com la boyra del estiu.

La verge de puríssimas miradas,
l' ascétich penitent,
lo frare salmejant lletras sagradas
sots las vellas arcadas
del claustres solitaris del convent.

L' esperit desprenentse de l' argila
com papallona d' or,
lo dupte conturbat, la fé tranquila
que com l' eura s' enfila
als brassos de la Creu del Redemptor.

Aquets eran tos somnis. ¡Quina lluyta
la que l' artista sent,
quan arriba l' instant en que s' acuyta
á convertir en fruyta

l' amagada llevar del pensament!

Del ideal la ratlla no está feta
á seguir lo contorn,
son débils los colors de la paleta,
y dins tristor secreta
s' esfulla una esperansa cada jorn,

Quan ne veyas alguna d' esfullada
¿quin era 'l consol teu?
sentir lo dols repós, la pau sagrada
de ta llar estimada,
hont havías après de creure en Deu.
Vers ella dirigías los teus passos
¡oh quin recort més sant!
per nuar de la vida 'ls íntims llassos,
estrenyent en tos brassos
á una mare que avuy t' está plorant.
¡Pobra mare! Qui minvará sa pena,
si tot ho té perdut,
perduda dels teus ulls la llum serena,
rompuda la cadena
dels anys de ta florida joventut.
¡Pobra mare! La veig tota plorosa
com entelat espill,
la veig com altra Verge Dolorosa
besar la freda llosa
que tanca la despulla del seu fill.
Corona funeral que 't só teixida,
amich no té valor,
que quan plora una mare dolorida,
ab son pesar sens mida
ja sé que la teixeix d' estrelles d' or.
Ta mare podrà fértela més bella,
oh mon amich fidel,
puig ah! si cada una es una estrella,
ab las llágrimas d' ella
tindrás un firmament, tindrás un cel!

FRANCISCO CASAS y AMIGÓ.

EN RECORT DELS DESPOSORIS DE MA GERMANA

A voltas al despertar-me
y al Jesús Deu invocarme,
serva ma pensa recorts;
bells tots, ^{te}textits ah tendresa
de quan n' era ma infantesa
plena de vida y d' amor.

Quadros plens de poesia,
ne transporta l' ayma mia
devant lo pensament meu;
quadros que á voltas cubrexen,
lo cor de dol; y entristexen
comparats ab un present.

Encar' servo ab anyoransa
y me 'n recordo ab frisansa,
d' aquellas tardes d' hivern,
que ma mareta besant-me
de lo col legi tornant-me.
me deya, fent-me content:

—Fill meu, ves, y una estoneta
jugarás ab la escopeta
la capella ó 'ls soldats.—
Ab plaber corrents hi anava,
y ab ells sempre 'm deleytava
fins la vesprada acabar.

Quantas estonas del dia
ne passava ab alegria,
vora 'ls meus jochs d' infantó!
Després ma mare contenta
me duya al llit somrisenta

donantme un bés ple d' amor.

Lo Pare Nostre resava
y ella amorosa 'm contava
un qüento de bó y millor,
escoltantlo, m' adormia
y després ma fantasia
l' entrellassava ab mos jochs.

Tot cambia: 'ls temps passaren,
las joguinas s' acabaren,
qüentos y cansons també;
del col-legi 'hont aprenia
ben prompte m' en despedia,,
per no tornarhi may més.

Avuy en lloch d' escopetas
y caballs y capellets
soldats de plom y papé,
altres flors ab melangia
ab amor y ab poesia
no 'm donan goig ni plaher.

Horas sols plenas de pena,
que entrellassan la cadena
del sufriment y 'l recort;
cadena que al cor s' atansa
mentres de nostra esperansa
se marceix l' última flor.

D' aquell temps una flor bella
qu' ensemps n' era ab mi poncella
vora meu ha anat crexent;
jo la he vista á totas horas
menys que d' avuy alashoras
s' ha perfumat més y més.

Ahir, ab mi he jugava,
y ab les qüentos s' encantava,
y s' adormia ab cansons,
tots dos, las ninas vestiam
y batejantlas corriam
los diumenges y dijous.

Ella 'm feya 'ls cortinatges
per adornar las imatges

y embellir lo monument;
me 'n brodava banderetas
ganfarons y estoballetas
per la capella en tot temps.

Avuy ja no sembla ella
ha deixat de ser poncella
pera ser esposa amant;
ab son espòs dins lo temple
de Maria, sent l'exemple
tots l'hem vista agenollar,

Lo rector sos cors unia
ab llás de fè y de poesia,
al bell punt que 'ls angelets
ab los llavis mitg descelosos,
benehian als esposos
devant del bon Jesuset.

Sobre 'l teu pit germaneta
hi so vist acotxodeta,
la rama de taronger,
tota texida ab poncellas
tan blancas y puras ellas
que 'ls serafins del Eden.

De diamants be t' enjoyas
com per símbol de las joyas,
ab que Deu te va embellir;
recorts que l'aymant te dona
del prometatge en corona
que ara poch se n' es finit.

Consérvals bé, y al mirarlos
fins tú sabrás estimarlos
com á reliquia de fè;
que 't farà servir la historia
que avuy comensas ab gloria,
y que hi vo's finiá també.

Ells vindrán á recordarte
los que avuy venen á honrarte,
ab motiu del casament;
recordarás al teu pare,
y á la bona de ta mare
y fins de mí sens volguer.

Pensarás ab l' infantesa
y ab l' amor de juvenesa,
també ab la casa payral;
veurás bé quan t' estimavam
y lo molt que 'ns desvetllavam
per fer ta felicitat.

Y si un dia ¡Deu no ho vulla!
ne caigués sols una fulla
del arbre que 'n tu florí;
devant la llosa segrada
plorarás més resignada
tot rasant á Jesucrist

Mes no, las duas estrellas
que resplandentas y bellas
son ta guia, y son ton nort
vuy las complau l' alegria
y ab l' amor de més valia
te beneheixen abdós.

Entremitx de sa tristesa,
que 'ls hi trena ta orfanesa
n' exprimentan consol greu
perque saben, que tu esposa
serás bona y candorosa,
com bona filla vas ser.

Perque saben, que 'n tot dia
viurás ab ta companyia,
d' un espós rublert de fé;
y 'n serás tu columnada
de sa casa; y agraciada,
ne viurás per sempre més.

A Deu donchs, bona germana
á Deu mentres t' encomana,
ton germá com á recort;
que entre lo amor d' esposa,
no 'n siguis may envejosa;
y servis per recordansa
que 'l dels pares, may se llansa
de lo primer lloch del cor.

JOSEPH M. CARRERAS Y BASSOLS.

LA MORT DEL RICH

(TRADUCCIÓ.)

Lo compte de Verteuil y la bella comptesa Matilde, rompéren tota classe de relacions. Lo caràcter noble y bondados d' ell no 's podia avenir ab las condicions d' aquella dona coqueta ab la qual contragué matrimoni ni creyent endevinar aquell cor que may sapigué conèixer l' amor. Pensaren divorciarse; una separació podia acabar sos sofriments y era l' únich bálсам que podia curar sa ferida, empero la societat parisiench estimava en molt la reputació del compte y aquèst, desitjant amagar als ulls de la opinió pública lo que en sa casa passava, proposá á sa muller simular que la pau més gran y armonia més perfecta existia entre ells, per mes que tots dos pensessin lo contrari y son modo de viure fós lliure é independent.

Y així fou. Matilde no amagá son agrado y desd' aquell dia, com dona lliure freqüentá la societat de Paris sense comptar may ab son marit, ni compartir ab ell cap classe de satisfaccions.

Lo compte, no obstant, continuá sa vida agitada y reclosa. Entregat al negoci y á sos estudis continuos, distá molt d' assemblarse á sa muller, transformada d' elegant y respectada dona á la adorable y galantejada senyora de *boulevard*.

Lo compte veyá tot aixó y sofria en calma. Escoltava las murmuracions de tot Paris y feya 'l desentés. En la desfeta tempesta que sobre son cap se desencadenava se soplujava en sos propis sofriments.

*
* *

Una nit, al retirar Matilde á sas habitacions, notá en lo pis una agitació sobrenatural. Los criats corrián d' un lloch á altre portant mil

medecinas; los metjes se reunian sovint en las salas del palau, los lacayos corrian afanyosos en busca de nous remeys...

La comtesa entrá sense dir cap paraula. Unicament un criat fidel li feu sapiguer la repentina malaltía de son marit, en lo moment que sas delicadas mans desfeyan una garlanda que portava en lo pit.

—¿Está mal?—feu—Será poca cosa.—¡Una mala jugada!...—Un disgust de cassino... Demà despértam á las deu.

Y deixantse anar al dessobre del sofá, comensa á meditar sa nit agitada y divertida.

* *

L'endemá, tampoch lo compte sortí de son quarto. Son mal se havia agravat fins al punt d' estar en gran perill sa vida. Lo rostre aná prenent un carácter cadavérich y ben prompte comensá á perdre 'l coneixement. Los metjes havian prohibit que ningú entrés, y á tota pressa demanàren per parlar ab la comtesa.

—Senyora,—digueren—l' enfermetat del vostre espós es mortal. Será convenient estar disposats á tot.—Deu ho vol aixís y sa voluntat ha d' esser respectada.

Ditas aquestas paraulas tristament, se retiraren no sense admirar la indiferencia ab que Matilde havia rebut aquella desconsoladora nova.

* *

Lo fallo dels metjes fou cert. La respiració fadigosa del malalt y la rápida agonia ben prompte acabaren ab aquell bon home en los braços de sos dos fidels criats, sense recullir d' ell ni una sola queixa, ni un sol mot de despreci envers aquella dona á qui en mala hora va donar son nom.

La comtesa en una sala apartada sapigué la nova d' un de sos amichs, qui trobá ocasió pera repetirli sos afectes y jurarli la amistat més gran.

—¡Tot s' ha acabat!—li digué—¡tot s' ha acabat, comtesa!

—Si, es veritat, tot s' ha acabat,—respongué pensativament.

L' ensendemá al matí lo soróll dels martells despertàren á Matilde, Pensá en son espós, en la cambra mortuoria que arreglavan y plorant breument volgué baixar á la sala, en la que al dessobre un rich cadafalch hi lluhia una rica caixa de noguera voltada de coronas. Aixís ho feu; vejé á son marit per darrera vegada y sospirá, sinó ab

sentiment, ab coqueteria prou marcada pera despertar la atenció entre 'ls amichs que prop la sala vetllavan las despullas del compte de Ver-teuil.

*
*
*

Cap á las onze del mati la casa del difunt s' ompli de gent. Los mes propis rebéren als nombrosos invitats que anavan arriuant al rich palau planyentse d' aquella mort.

A tothom havia sorprés, á tothom havia esglayat, al dir dels convidats. ¡Lo compte era tant bo!... Una persona com éll!

Y no obstant, la passada nit, quant en rotllos y tertulias se parlava de sa malaltia, ni una paraula compasiva sortí d' aquellias bocas calumniadoras, que s' espressavan d' aquesta manera:

—¡La falta que li farà á la comptesa! —Deyan uns.

—Per viure d' aquest modo farà be en morir-se, deyan altres.

Y d' aquest modo anava son nóm y d' aquesta manera se jutjava el home digne y honrat.

Los discursos que en lo cementiri se pronunciaren també feyan son elogi. Fins aquells que en lo camí que desde la ciutat conduheix al cementiri, s' havian entretingut en mormurar-lo, lo tractáren ab simpatia y en sas frasses d' estimació al devant sa tomba no hi deixaren las de «espós virtuós, digne de tota la consideració y estima.»

Los fossérs cobriren la luxosa tomba y las toscas cordas deixáren lo bagul dins d' aquell foso, etern paratje en que 'l cos reposa de las fatigas del mon.

*
*
*

La comitiva ja s' ha desfet. Munió de cotxes desfilan devant del *hôtel* que avants fou del compte. Molts se detenen á complimentar á Matilde que encar permaneix recolsada en un sofá, trenant los llassos del vestit de merino, que escau á son rostre jove y sonrosat com lo sol en lo cel més pur y esplendorós.

—¡Tot s' ha acabat! —torná á dir en beu baixa un amich prop la comptesa, tot despedintse.

Sí, tot s' ha acabat —fa ella, tot s' ha acabat per mi.

JOSEPH REIG Y VILARDELL.

LA CIRCUNSPECCCIÓ

SCRIURER sobre la circunspecció, sense entrar en lo pera mi vedat camp de la fisiologia, es empresa molt difícil, encara que la cregan baladí los que en las personas y cosas sols veuen sa válua material ó son aparato exterior, que judican los successos segons la impressió agradable ó penosa que produheixen en llur esperit; sense fer may un exámen de las causas que 'ls han produhit, conformantse ab atribuhirho tot á la cega fatalitat.

No obstant, es tan útil son coneixement, es tanta la transcendencia del influix que aquesta facultat exerceix en tots los actes de nostra vida, que he val la pena de que hi esmersém un breu rato en estudiarla.

La circunspecció es aquell sentiment que inclina al home á ficarse en tots los objectes que 'l rodejan, en l' ordre material, en las propias passions y en las agenas en l' ordre moral, estudiant llurs qualitats y aplicacions, pera aprofitar llurs avantatjes y evitar los perjudicis de que poden ser agents, per la vehemencia ó fluixedat dels afectes, per la excessiva confiança, per lo atolondrament, pel valor temerari ó pel pahor infundat.

He dit que la circunspecció es un sentiment; pero com n' deixo de coneixer que manifestantse en tots los individuos, ab més ó ménos intenció, una qualitat, que, si he distinta en sa essencia, te ab ella al-

guna semblansa, podrian objectarme que deu esser considerada com á facultat instintiva, assentaré, que fins quan la circumspecció se dirigeig á objectes exclusivament materials, entre ella y la qualitat aludida no hi ha cap homogeneitat, puig que si la primera se confon ab la prudencia, virtut que justament se ha colocat entre las cardinals, la segona, que porta lo nom de astucia, podrá ser profitosa al individuó en algunas circunstancias, però no te la elevació de miras ni la bondat de aquella.

La astucia, per exemple, podrá ser útil en la governació dels estats, pero los seus efectes serán sempre transitoris y frágils las sevas obras, perquè, com no tenen per base la justicia, produheixen situacions violentas que solsament per medis análechs se poden temporalment sostenir. Un individuó podrá, sembrant rencors y desconfiansas entre 'ls membres de una familia, introduhir en ella la discórdia y seguir impunement sos cobdiciosos fins; però la vindicta pública calificará semblant conducta de astucia solapada, dirá que es un intrigant y un usurpador, jamay que es un home circumspecte.

No hi ha, donchs, confusió possible. La circumspecció té per objecte la conservació del individuó ó 'l logro de fins legalís; l' astucia, al contrari, te sempre tendencia á la satisfacció de las passions y de las necessitats instintivas en menyspreu de la moral ó del dret agé.

Aixó assentat, pasem á demostrar los beneficis de la circumspecció sia cualsevol la categoria del individuó en qué 's manifesti, comensant per los cridats á exercir las altas funcions del govern dels pobles.

L' home d' Estat que posehesca tan recomanable condició, sabrá fer apreci dels que 'l rodejan segons sos mérits, tindrà natural aversió á la adulació, que solsament subjuga als supervos y vanidosos, y per consegüent no será joguina de cortesans ambiciosos ni de intrigants malévols. Jamay pendrá resolucions trascendentals sense madur exámen; no comprometerá la tranquil·tat, las vidas y fortunas de sos governats pera donar satisfacció á las subjeccions de la propia vanitat, á interessos il·legítims, ni á entusiasmes irreflexius, y obrant segons los cassos, però sempre ab rectitut, acabarà per guanyarse lo apreci de llurs contemporanis y l' aplauso de la posteritat.

Lo funcionari públich donará á coneixer la sua circumspecció no olvidant que es un mandatari del poble; posant de manifest los defectes y las necessitats del ram de la administració confiat á son bon zel, y corretjintlos fins ahont arribin las sevas facultats; no torsant lo rec-

te sentit de la llei per dádivas ni per afaleschs, y procurant ser respectat dels bons y temut dels perversos, ab una conducta íntegra y un tracte afable ó sever, segons las circunstancias, però jamay desdenyós ni provocatiu.

Lo militar circumspecte refrenará les seus ímpetus bellicosos davant la consideració de que un moviment intempestiu ó impremeditat pot ésser funest á las tropas que li están encomanadas, posant en perill la independéncia, la llibertat ó la integritat de la patria. Estudiará ab atenció lo caràcter de sos subalterns pera valerse d'ells oportunament, no confiant comissions delicadas sinó á individus de quina enteresa, discreció y llealtat n'estiga ben persuadit. Sabrá distingir lo valor verdader de la petulant fanfarronada, y demostrará en totes las ocasions que la severitat y la justa moderació no son incompatibles quant qui té l'encàrrech de exercirlas en pró dels interessos socials, posseheix un judici clar y un cabal coneixement dels homes.

Lo negociant que estiga adornat d'aquesta condició, será prou discret pera fugir del abím en que 's precipitan molts incautos atrets per promesas de utilitats tan quantiosas com problemáticas, y preferirá avensar menos, pero legal y verdaderament, á crearse una posició aparatosa, que lo primer entrebanch converteix en ruina completa ó en dolorosa bancarrota.

A tots y en tots los incidents de la vida, així pública com privada, es de gran utilitat la circumspecció. En la elecció de dependents y doméstichs, destinats á intervenir en nostres negocis y á formar en cert modo part de nostra familia; puig que han d'ésser cotidians espectadors de nostras afeccions y de nostres rencors, de nostras virtuts y de nostras debilitats. En lo tracte social pera saber guardar prudent reserva ab aquellas personas en quina discreció sabem per experiencia no 's pot confiar, ó quinas condicions desconeixem; evitantnos lo disgust d'ésser víctimas de la perfidia ó de veurer mal corresposta nostra sinceritat. Ella será segura guia en la elecció d'amichs, pera que no 'ns tingam d'arrepentir de haver admés en nostra intimitat á personas indignas. Per ella coneixerem als que estiman mes que á nostra persona las riquesas ó influencias de que gosém, y de las que confian tráuren algun profit; així com aquells en quin cor nia l'enveja, serp verinosa que no respecta ni á la amistat porque es incapás de sentirla. Ella 'ns apartará dels aduldors que amagantnos la veritat fomentan nostres vicis, y farà que estimem més á las personas que censuran nostres defectes pera que procurem posarli esmena, que als que 'ls

estimulan pera pérdrens; que si l' enveja es una passió fera y crudel que 's gosa en lo dany agé, la adulació no per esser mes mansa es de menos terribles efectes. Penetrats, en fi, per ella, de la inestabilitat de las glorias y prosperitats humanas, no permeterem que la superbia se arrelí en nostres cors, y serém respectuosos ab los superiors, atents y cortesos ab los iguals, y afables é indulgents ab los inferiors.

JOSEPH CORTILS Y VIETA.

À UNA MONEDA

(SONET)

Quan te contemplo ¡oh engruna d' or! sonora,
Brillant, macissa, inalterable, neta
Com si en aquest moment siguesses treta
Del dur encuny que tos destins ignora;

Mil pensaments, tots enemichs, á l' hora,
M' assetjan inhumans .. y així m' inquieta
Lo dupte qu' ab res créu y d' éll s' alleta,
Com me compláu lo goig que m' enamora.

¡Si 'n guardas de recorts! Tal volta sias
D' un crim terrible la mesquina paga,
Pót ser lo preu d' una baixesa indigne!

Fas, del aixut avar, las alegrías,
Ets la juguina dels noyets en vaga
Y glória per la má que t' usa digne!

JOSEPH M.ª VALLS Y VICENS.

